

3^e zondag in de 40 dagen, (**Oculi = Mijn ogen zijn op de Heer gericht, Psalm 25:15**)
Bergkerk te Den Haag, 7 maart 2021, 10.00 uur
lezingen: Jeremia 7: 1-20 en Johannes 2: 13-22

Gemeente van Christus,

Het viel mij op toen ik in Utrecht een expositie bezocht over schilders die navolgers waren van Caravaggio, dat daar een aantal schilderijen hing die de tempelreiniging als onderwerp hadden. Blijkbaar een gewild thema dus. Allemaal 17^e eeuwse, schilders als Francesco Boneri, Theodoor Rombouts, Valentin de Boulogne. Ze wedijverden in hun poging de heftigheid van dat gebeuren, de schrik die het oproept en de complete chaos die het teweegbrengt te verbeelden. Ook Rembrandt doet dat indrukwekkend op een ets. Een woedende Jezus zwaait vervaarlijk met een gesel van touw. Echt slaan zien we hem niet. Maar het effect is sprekend genoeg. Eén en al beweging.

Zo zien we Jezus niet vaak. Eerder als de zachtmoedige en vredelievendheid uitstralende meester, die mensen onderwijst, opricht en geneest. Toch hebben alle vier de evangelisten dit verhaal. Het raakt kennelijk aan de kern van wie Jezus is en waar Hij voor staat.

Johannes heeft, anders dan de synoptici, dit verhaal vooraan gezet in zijn evangelie. Meteen na het verhaal van de bruiloft te Kana. Waarom zou Johannes dat gedaan hebben? Hij schrijft zijn evangelie als de tempel een steenhoop is en de Joden zich afvragen: Wat nu? Nu we geen plaats meer hebben om offers te brengen, om God aan zijn eer te laten komen? Hoe richten we onze godsdienst in?

Zit het zo? Dat Johannes inzet op die voor de Joden uiterst relevante vraag, nu daar die geweldige breuk is met het verleden door het verdwijnen van de tempel? Ik denk het.

Laat ons eens naar het verhaal gaan om te zien in welke richting de evangelist een antwoord zoekt. En daarbij bedenken we, dat hij zijn evangelie dus schrijft aan een gemeente die voor het merendeel nog uit Joden bestond, messias-belijvende Joden dus. U begrijpt: het is een symboolverhaal. Maar ik duik met u het verhaal in alsof het zo precies gebeurd zou zijn en we erbij zijn.

Op het tempelplein treffen we een Jezus aan die in woede een touw pakt – altijd wel te vinden natuurlijk waar dieren vastgebonden worden – en daarmee de handelaars en geldwisselaars met hun schapen en runderen de tempel uit jaagt. Die vervolgens ook het geld van de wisselaars op de grond smijt en hun tafels omvergooit. En die dan – opvallend trekje – alleen tegen de duivenverkopers iets roept, waaróm ze moeten oprassen. Duiven, die waren betaalbaar. Ze waren er om ook de armen de kans te geven een offer te brengen.

Wat Jezus hier doet, is zo uitzonderlijk en provocerend, dat de geestelijke leiders er iets in herkend moeten hebben. Als zij hun profeten kenden, moeten ze geweten hebben: dit optreden heeft iets profetisch. Was Jeremia niet met een juk op zijn schouders door de straten gaan lopen? Had Ezechiël, die andere profeet, niet gedaan of hij in ballingschap zou gaan door zich letterlijk gereed te maken voor de reis? En wel zo, dat iedereen het zou opmerken (Ez. 12) Profeten deden wel meer iets om op te vallen, stelden wel meer een teken. Die innerlijke kritiek die de profeten zo uitten, kenden de leiders natuurlijk wel. Ik denk dan ook, dat ze zich meer van de dommen hielden door op de raadselspreuk van Jezus te reageren zoals ze deden. Die raadselspreuk was: ‘Breek deze tempel af en in drie dagen zal ik hem herbouwen.’ ‘Breek deze tempel af’... Iemand vertaalt letterlijk met: ‘Maak deze tempel los!’ Dat klinkt als ‘Verkoop hem!’

Dat vind ik een mooie associatie in dit verband, want ja, wat was nu eigenlijk Jezus’ probleem met wat daar op het tempelterrein gebeurde? Die beesten daar waren toch nodig voor de offers? Ja, en dat geld, daar zat in feite toch een goede bedoeling achter: Men wilde geen beeltenis van de Romeinse keizer in de offerkist van het heiligdom hebben.

Maar wat er werkelijk aan de hand was, dat kunnen we opmaken uit Jezus’ woorden: “Weg ermee! Jullie maken een markt van het huis van mijn Vader!” ‘Een markt’, dat klinkt nog mild vergeleken met wat Jeremia eeuwen daarvoor zei: ‘een rovershol’. Matteüs, Marcus en Lucas gebruiken die term van Jeremia wèl.

Dat woord ‘markt’ laat zien dat het echt om handel gaat, om een verdienmodel.

De dienst tot de verzoening van de mensen met God en met elkaar – waar het toch ten diepste om ging in die tempel – was tot een verdienmodel geworden. Dát is het punt! En wie werden er beter van? U voelt wel aan: niet de gewone man of vrouw. De verdiensten gingen naar de tempelaristocratie! de priesterkaste. Zij verdienden aan deze dubieuze handel. Ze vingten tien procent!

Zij, die verantwoordelijk zouden worden voor Jezus' dood!

Ja, het is goed om dat er even bij op te merken, omdat dat raakt aan de interpretatie die de leerlingen verderop aan dit gebeuren geven. Zij halen Psalm 69 aan, waar staat: De ijver voor uw huis heeft mij verteerd/ opgegeten.

De ijver voor uw huis. IJver ik had het al over 'woede'. Geen blinde, maar een heilige woede! Jezus verdroeg het niet, die ontwaarding van het huis van zijn Vader en trad ertegenop, tegen een kaste, die zich verre verheven voelde boven dat volk van de straat, maar er ondertussen grof aan verdiende.

Zijn ze er vandaag ook... mensen die ontsteken in heilige woede, omdat het heilige ontheilgd wordt? Dat heilige, laat ik dat eerst betrekken op de kerk vandaag, op wat men in kerkgebouwen toelaat bijvoorbeeld. Ook dat zegt mijns inziens veel over onze eerbied voor God, hoe wij met onze heilige ruimten, de voor de eredienst ingerichte gebouwen omgaan en wat we erin laten plaatsvinden. Aan wie verhuur je die ruimten?

Maar ook: Hoe geven wij vorm aan onze vieringen? Slordig of zorgvuldig?

Hebben we ze wel nodig, die vieringen? We doen er alles aan om ze door te laten gaan. Vanmorgen digitaal. Waarom? Kunnen we ze niet net zo goed missen? Missen we of missen we het niet, het samenkomen. En als we dat missen, is dat omdat we de gezelligheid missen – niet onbelangrijk overigens! -of om meer? Om elkaar te stimuleren, bij de les te houden/te corrigeren ook, om ons aan te laten spreken door God en het contact met Hem te zoeken?

'Het huis van mijn Vader' noemt Jezus het heiligdom in Johannes. 'Een huis van gebed' in de andere evangeliën. De kerk is geen clubhuis. Het is de plaats om inspiratie op te doen, 'werkplaats van de heilige Geest' noemen we de kerk ook wel. Jezus zocht het contact met God. Zowel in de tempel als op de berg alleen. Het gaat uiteindelijk immers om het aanbidden in Geest en in waarheid.

Die, als ik het zo mag aanduiden, priesterlijke lijn van dat omgaan met God kunnen we niet missen. Onze geest moet gevoed worden! Waartoe? En nu komt die profetische lijn in beeld. Opdat we leren onderscheiden, opdat we het goede doen, opdat we gealarmeerd worden als er onrecht wordt gedaan en naar vermogen instaan voor de ander. Ik weet niet meer wie het was, die het had over 'de liturgie van de straat'. Het houdt als we het heiligdom verlaten niet op. Als de dienst in de kerk ten einde is, begint de dienst in de wereld.

Maar wat, als zelfs het hart van de eredienst verwordt tot een plaats van commercie, als in de dingen van het geloof marktwerking een rol gaat spelen. Ik denk aan voorgangers in mega-kerken die zakken met geld verdienen. Het bederf van het beste is het slechtste.

Het gewone volk moet erop kunnen vertrouwen, dat de geestelijke elite (niet zo'n passend woord als het goed is) het huis rein bewaart.

Juist daar moet het veilig zijn voor kinderen, homo's, vreemdelingen ...

Keer op keer blijkt de cultus te verworden tot uiterlijk vertoon waar het hart uit is verdwenen. Waar wel gevierd wordt, maar niet gedaan. Dat was in Bijbelse tijden al zo, maar ook in de tijden daarna. Denk bijvoorbeeld ook aan de aflaathandel waar Luther tegen fulmineerde.

Daarom kunnen we naast die priesterlijke lijn ook vandaag die profetische lijn niet missen. Blijven ze nodig, mensen die hun nek durven uitsteken, die durven optreden, die de consequenties trekken uit wat hen vanuit de Thora wordt voorgehouden. Dat geldt voor hoe het eraan toegaat binnen de geloofsgemeenschap, maar ook daarbuiten, ook in de wereld.

Over die wereld gesproken, Ik las in een redactioneel commentaar iets dat me een parallel leek van de schoonmaak in de tempel. Naar aanleiding van alle affaires. Ik las: "De hele cultuur bij de overheid is verziekt. ... Het functioneren van de overheid schreeuwt om vernieuwing.

Anno 2021 is de overheid onvoldoende dienstbaar aan burgers, terwijl dat een kerntaak is. De problemen zijn groot en zitten diep verankerd in de huidige werkwijze.

Het vereist lef, maar het zou een belangrijk signaal zijn als **het heilige huisje** van een dichtgetimmerd regeerakkoord en coalitievorming eindelijk **omver wordt geschopt**.” Einde citaat.

Waar mensen worden vermalen tussen de regels, waar de menselijke maat zoek is, ik hoef u de voorbeelden niet te noemen, ze liggen op straat, daar zijn gedreven mensen nodig die het opnemen voor de zwakken en de bezem erdoor durven halen.

Maar je moet wel durven! Het kan je de kop kosten. De evangelist kondigt het lijden en sterven van Christus aan. En de opstanding op de derde dag.

Voor de Joden was het een relevante vraag na de verwoesting van de tempel. Wat nu? Johannes geeft in een gelijkenis aan: In Hem, Jezus, als in een tempel woont God! Die kant moeten we dan ook opkijken als het gaat om de vraag: Hoe kunnen we ervoor zorgen dat God aan zijn eer komt.

Glorie aan de Vader en de Zoon en de heilige Geest. Amen.

Geraadpleegde bronnen:

o.a.

Trouw 27 febr. 2021 (redactioneel commentaar)

Om het levende Woord 6, 1996, Ype Bekker, pg. 71-80

Het evangelie naar Johannes, dl. 1, H. Ridderbos, pg. 136 e.v.